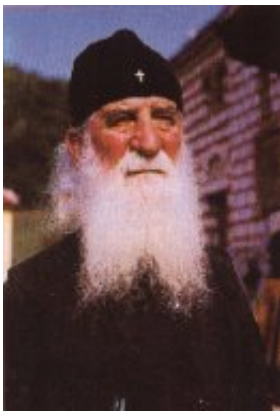

Ο γέρων Ιουστίνος Πόποβιτς (Μητρ. Αμφιλόχιος Ράντοβιτς - Μητρ. Ειρηναίος Μπούλοβιτς)

Categories : [ΘΕΟΛΟΓΙΑ](#)

Date : Απριλίου 4, 2007

Ο κ. Κλείτος Ιωαννίδης, συγγραφέας του βιβλίου "Γεροντικό του 20ου αιώνας", συνομιλεί με τον Μητροπ. Μαυροβουνίου Αμφιλόχιο Ράντοβιτς και τον Μητροπ. Μπάτσκας Ειρηναίο Μπούλοβιτς, για τον γέροντα Ιουστίνο Πόποβιτς.

Συνομιλητής: Μητροπολίτης Μαυροβουνίου κ. **Αμφιλόχιος Ράντοβιτς**, Καθηγητής της Θεολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου του Βελιγραδίου

Κ.Ι.: Θα θέλατε, Σεβασμιώτατε, προτού μας μιλήσετε για το μεγάλο Γέροντα σας, να μας λέγατε λίγα λόγια γενικά για τους Γέροντες;

Α.Ρ.: Ο θεσμός των Γερόντων δεν είναι τυχαίο φαινόμενο μέσα στην Ορθόδοξη Εκκλησία. Θεολογικά στηρίζεται στο μυστήριο της αιωνίου πατρότητας, στο μυστήριο της σχέσεως του Υιού του Μονογενούς, του Χριστού μας, με τον αιώνιο Πατέρα. Και στη συνέχεια στηρίζεται στο μυστήριο της σχέσεως των δασκάλων, των καθοδηγητών στη ζωή κατά πίστιν, όπως είναι λόγου χάριν ο απόστολος Παύλος, ο οποίος έλεγε: «Μιμηταί μου γίνεσθε, καθώς καγώ Χριστού».

Αυτή η μίμηση δεν έχει την έννοια της εξωτερικής μιμήσεως, αλλά σημαίνει τη μετάδοση της ίδιας της ζωντανής παραδόσεως ως εμπειρίας. Κι αυτό είναι σημαντικότατο μέσα στη ζωή της Εκκλησίας, διότι σ' αυτή την εμπειρία στηρίζεται και η ζωή της Εκκλησίας. Οι άνθρωποι, που είναι φορείς αυτής της εμπειρίας, είναι εκείνοι οι οποίοι είναι μάρτυρες του Ευαγγελίου και αυτοί που φωτίζουν τον κόσμο. Ανέκαθεν είχαμε τέτοιους ανθρώπους, ανεξάρτητα από το αν αυτοί ήσαν επίσκοποι, πρεσβύτεροι, διάκονοι ή μοναχοί. Σ' όλες τις εσοχές είχαμε τέτοια φωτεινά πρόσωπα, που ήσαν στήριγμα της Εκκλησίας και των ψυχών" κι έχουμε και στην εποχή μας. Κι ευτυχώς, διότι η εποχή μας έχει τόσο απομακρυνθεί από την εμπειρία του Θεού, την οποία έχει αντικαταστήσει με την εμπειρία του κόσμου. Γι' αυτό έχουμε περισσότερη ανάγκη της υπάρξεως στον αιώνα μας τέτοιων προσώπων, που έχουν την εμπειρία του Θεού, ώστε να μπορούν να μας καθοδηγούν.

Ένας απ' αυτούς τους Γέροντες ήταν και ο πατήρ Ιουστίνος Πόποβιτς, ένας σύγχρονος διανοούμενος, ο οποίος σπούδασε και θεολογία και φιλοσοφία. Ήταν ως εκ της φύσεως του φιλόσοφος κι υπήρξε ιδρυτικό μέλος της Φιλοσοφικής Εταιρείας της Σερβίας το 1936 (1).

Ο πατήρ Ιουστίνος Πόποβιτς βρίσκεται μέσα σ' όλη τη μεταπολεμική, θα λέγαμε, περιπέτεια του σερβικού Έθνους και της σερβικής Εκκλησίας. Ήταν πολύ αξιόλογος άνδρας, πραγματικός διανοούμενος, θεολόγος, φιλόσοφος, ποιητής, γνώστης διαφόρων γλωσσών και διαδραμάτισε ένα σημαντικό ρόλο στους κύκλους τους εκκλησιαστικούς και, γενικά, των διανοουμένων. Άφησε δε ένα τεράστιο συγγραφικό έργο. Μερικά από τα βιβλία του είναι μεταφρασμένα και στα ελληνικά.

Στράφηκε προς την εμπειρία της Εκκλησίας, την οποία έζησε ο ίδιος και μελέτησε, ως δογματικός πρώτα, ως διανοούμενος. Αλλά κυρίως στράφηκε προς τους αγίους Πατέρες, προς τους βίους των αγίων και προς τη μελέτη της Αγίας Γραφής. Όχι, όμως, με μια ακαδημαϊκή μελέτη, αλλά με μια έμπρακτη, μια βιωματική μελέτη.

Κ.Ι.: Σεις γνωρίσατε τον πατέρα Ιουστίνο Πόποβιτς. Κι είναι εξαιρετική χαρά για μας, Σεβασμιώτατε, που είχατε την καλωσύνη να μας μιλήσετε για την οσιακή αυτή μορφή, που παράλληλα υπήρξε και ένας επιφανής Ορθόδοξος θεολόγος (2).

Α.Ρ.: Τον γνώρισα όταν ήταν αποκλεισμένος στο μοναστήρι, μεταπολεμικά, που τον

είχαν εκδιώξει από το Πανεπιστήμιο του Βελιγραδίου. Είχε έρθει στην κηδεία μιας γνωστής κυρίας στο Βελιγράδι και τότε τον είδα για πρώτη φορά. Ήσαν και επίσκοποι εκεί, αλλά στο πρόσωπο του πατρός Ιουστίνου Πόποβιτς, στην εξαϋλωμένη εκείνη μορφή του, έβλεπες ένα ιερέα, ένα λευίτη του Θεού, που ξεχώριζε απ' όλους τους άλλους, όχι μόνο με τη μορφή του, αλλά και με τη δύναμη του λόγου του και με την αφοσίωσή του προς το Θεό, η οποία έβγαινε από μέσα του.

Στο μοναστήρι του πήγα, όταν έγινε η κουρά σε μοναχό του νυν Μητροπολίτη Ερζεγοβίνης κ. **Αθανασίου Γιέβτιτς** το 1959 συνάντησα τον πατέρα Ιουστίνο Πόποβιτς και από τότε συνδεθήκαμε μέχρι την τελευταία του πνοή.

Κ.Ι.: Τον γνωρίζατε, δηλαδή, είκοσι ολόκληρα χρόνια, εφόσον ο πατήρ Πόποβιτς κοιμήθη το 1979.

Α.Ρ.: Βέβαια, εγώ έλειψα δώδεκα χρόνια από τη Σερβία, όταν πήγα στην Ελλάδα για τις μεταπτυχιακές σπουδές μου. Αλλά και τότε είχαμε γραπτή επικοινωνία.

Είναι πολλά, πάρα πολλά, αυτά που θυμάμαι από τον πατέρα Ιουστίνο και δεν μπορεί να τ' αναφέρει κανείς σε μια συνομιλία. Ας πούμε, λοιπόν, κάποια απ' αυτά.

Μια φορά μιλούσαμε με το Γέροντα -ήταν και ο τότε ιερομόναχος και τώρα Μητροπολίτης κ. **Αθανάσιος Γιέβτιτς**- για τα προβλήματα της εποχής μας και μας είπε:

-Βλέπετε κι εγώ, αν δεν είχα αυτή την ευλογία του Θεού να πιαστώ από τον Κύριο, θα είχα μείνει κάποιος φιλόσοφος τύπου Νίτσε, απελπισμένος μέσα σ' αυτό το άπειρο και άγνωστο Σύμπαν.

Αυτό έδειχνε τη βαθύτατη αφοσίωση του και την αγάπη του προς το πρόσωπο του Κυρίου. Και λέγοντας αυτά τα λόγια, τα μάτια του έγιναν δύο πηγές, δύο ποταμοί δακρύων.

Κ.Ι.: Είχε τα κατανυκτικά δάκρυα.

Α.Ρ.: Βέβαια. Τον έβλεπες, ας πούμε, στην Ακολουθία, αφοσιωμένο ολόκληρο στη λατρεία και πολλές φορές έκλαιε σ' όλη τη διάρκεια της Θείας Λειτουργίας, από την αρχή μέχρι το τέλος της. Αυτό το παρατηρούσε, βέβαια, μόνο όποιος βρισκόταν μέσα στο Ιερό, διότι τα έλεγε σιγανά και κατάπινε τα δάκρυα του. Τα κατανυκτικά δάκρυα ήταν ένα από τα σημαντικά χαρακτηριστικά, που είχε ο Γέροντας.

Οι τελευταίες του στιγμές φανέρωσαν ακόμη περισσότερο τον άνδρα, διότι, όταν ένας άνθρωπος βρίσκεται στα τελευταία του, συνοψίζεται πλέον ο βίος του, οπότε χάνει και τις δυνάμεις του ο έξω άνθρωπος, διαλύεται και τότε δείχνει αν πράγματι έχει μέσα του το στήριγμα στο αιώνιο, στο Θεό.

Όταν, λοιπόν, μας ειδοποίησαν ότι ο πατήρ Ιουστίνος έπνεε τα λείψια, πήγαμε και τον βρήκαμε να ψυχορραγεί, με τους γιατρούς και τις αδελφές και κάποια άλλα πρόσωπα γύρω του. Όπως ήταν ξαπλωμένος στο κρεβάτι, έβλεπα το πρόσωπο του, που ήταν φωτεινότατο και τα μάτια του, που έλαμπαν από τη χαρά και τη χάρη.

Τέτοια χαρά στη ζωή μου δεν έχω ξαναδεί. Έβλεπες ένα άνθρωπο ογδόντα πέντε ετών, που είχε μέσα του την ανανέωση και την αιώνια νεότητα.

Ήταν πάντα όπως ένα παιδάκι. Ένας συγγραφέας, ο πασίγνωστος ποιητής μας Ματία Μπέτσκοβιτς, όταν είδε τον πατέρα Ιουστίνο για πρώτη φορά -ήταν ήδη προς το τέλος του γήινου βίου του- είπε ότι περίμενε πως θα συναντούσε κανένα γεροντάκι, ενώ είδε τον πατέρα Ιουστίνο ζωντανότατο, σαν φωτιά.

Του άρεσε να φιλοξενήσει, να συνοδεύσει το φιλοξενούμενο μέχρι έξω από το μοναστήρι, με πολλή αγάπη, ν' ακούσει το λόγο του άλλου, σαν μικρό παιδάκι. Κάποια φορά, όταν είχα επιστρέψει στη Σερβία από την Ελλάδα και του έλεγα διάφορα πράγματα για το Άγιον Όρος, έκλαιε. Ξαφνιασμένος τον ρώτησα γιατί έκλαιε και τον ακούω να λέει:

-Αχ Ιουστίνε, πώς πέρασες ταλαιπώρα αυτή τη ζωή. Αυτοί είναι οι πραγματικοί μοναχοί, αυτοί που ζουν στο Άγιον Όρος.

Και μετά γύρισε και με ρώτησε:

-Τι λές, πάτερ Αμφιλόχιε; Υπάρχει για μένα σωτηρία; Να ξέρεις, έχω μία ελπίδα. Δι' ευχών των αγίων αυτών ανθρώπων, των Αγιορειτών, να ελεήσει κι εμένα ο Θεός. Περίμενε από εμένα λόγο σωτηρίας. Τέτοιο ήταν το μέγεθος της ταπείνωσης του.

Κ.Ι.: «Θεός υπερηφάνους αντιτάσσεται, ταπεινοίς δε δίδωσι χάριν».

Α.Ρ.: Αυτό ακριβώς. Και ξέρετε, κύριε Ιωαννίδη, αυτό, που μου έκανε εντύπωση από τη γνωριμία μου με τέτοιους ανθρώπους, είναι ότι μοιάζουν μεταξύ τους. Είναι σαν να τους γέννησε η ίδια μάνα' αυτό το βλέπεις και στη μορφή τους και στη συμπεριφορά τους και στα λόγια τους.

Κ.Ι.: Αυτή είναι η άνωθεν γέννα.

Α.Ρ.: Είναι, ακριβώς, αυτό το πράγμα.

Ο πατήρ Ιουστίνος Πόποβιτς αγαπούσε πολύ τα παιδιά και τα λουλούδια. Έλεγε μάλιστα ότι ενώπιον του Θεού θα μας δικαιώσουν τα παιδιά και τα λουλούδια.

Κ.Ι.: Πάρα πολύ ωραίο είναι αυτό.

Α.Ρ.: Σ' ένα Σέρβο συγγραφέα και δημοσιογράφο, που ζει στο Παρίσι και ο οποίος είχε πάει να τον δει, είπε δείχνοντας του τα λουλούδια που είχε φυτέψει:

-Αδελφέ Κομνηνέ, πάρε στα μάτια σου λίγη απ' αυτήν την καλλονή, διότι θα την έχεις ανάγκη εκεί στο Παρίσι.

Εντυπωσιάστηκε απ' αυτό ο συγγραφέας, διότι, όπως έλεγε μετά, περίμενε να βρει ένα μοναχό κλεισμένο στα τείχη του και στη νοοτροπία του, ενώ, αντίθετα, βρήκε έναν άνθρωπο με τέτοια ευαισθησία για το μυστήριο της φύσης (3).

Κ.Ι.: Την ίδια ευαισθησία για τη φύση είχε και ο **Γέρων Πορφύριος**. Κι έπαιρνε από

τη φύση πολλά παραδείγματα, τα οποία χρησιμοποιούσε στο ποιμαντικό του έργο. Ένα πνευματικό του τέκνο θυμάται μια φορά, που ο **Γέρων Πορφύριος** έδειξε ένα λουλουδάκι και είπε: «Το λουλουδάκι αυτό με το άρωμά του δοξάζει τον Κύριο».

Α.Ρ.: Αν σήμερα πολλοί από τους νέους στη Σερβία στράφηκαν στην Εκκλησία, αυτό οφείλεται στην παρουσία του πατρός Ιουστίνου Πόποβιτς και πάρα πολλοί νέοι εξακολουθούν να πηγαίνουν στον τάφο του μέχρι σήμερα. Η παρουσία του υπήρξε πάρα πολύ σημαντική και οπωσδήποτε στο μέλλον θα δώσει μεγαλύτερους ακόμη καρπούς.

Συνομιλητής: Μητροπολίτης Μπάτσκας κ. **Ειρηνάιος Μπούλοβιτς**, Καθηγητής της Θεολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου του Βελιγραδίου

Κ.Ι.: Για το μεγάλο άνδρα της σερβικής Εκκλησίας και διάνοησης, τον πατέρα Ιουστίνο Πόποβιτς, έχουμε την αγαθή τύχη να μας δώσει τις δικές του αναμνήσεις, εμπειρίες και μαρτυρίες ο Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Μπάτσκας κ. Ειρηνάιος Μπούλοβιτς.

Ειρ.Μπ.: Ήμουν μαθητής στο γυμνάσιο της ιδιαίτερης μου πατρίδος, όταν ακόμη τα πράγματα ήσαν αρκετά δύσκολα για την Εκκλησία της Σερβίας, παρόλο που ευτυχώς είχε παρέλθει η εποχή των απηνών διωγμών. Ωστόσο το κομμουνιστικό πνεύμα ήταν ακόμη αρκετά ισχυρό και ανηλεές.

Τότε τα παιδιά, που ενδιαφέρονταν για την πνευματική ζωή, ήταν σχετικά ολιγάριθμα και οι εκδόσεις αξιόλογων βιβλίων σπάνιζαν. Θυμούμαι, λοιπόν, με πόση αγαλλίαση ψυχής είχα πάρει στα χέρια μου το πρώτο βιβλίο του πατρός Ιουστίνου Πόποβιτς. Το βιβλίο εκείνο είχε εκδοθεί στο εξωτερικό, εφόσον μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο ο πατήρ Ιουστίνος δεν μπορούσε πλέον να δημοσιεύσει τίποτε στη χώρα μας, διότι εθεωρείτο πρόσωπο ανεπιθύμητο για τις αρχές και για το

κράτος.

Κ.Ι.: Λόγω του κομμουνισμού, δεν είναι;

Ειρ.Μπ.: Μάλιστα. Παρόλο, που ο Γέροντας ποτέ δεν είχε οποιαδήποτε ανάμιξη στην πολιτική ζωή του τόπου, είχε γράψει, και ως νέος θεολόγος ακόμη, όλα εκείνα τα γνωστά έργα του περί αθεϊσμού και περί ευρωπαϊκού Ανθρωπισμού, Ουμανισμού (4), του οποίου ακραία συνέπεια είναι ο κομμουνισμός. Έτσι οι κρατούντες θεωρούσαν τον πατέρα Ιουστίνο επικίνδυνο για την ιδεολογική τους επέκταση.

Το βιβλίο, λοιπόν, εκείνο, που είχε περιέλθει στα χέρια μου, είχε τυπωθεί στο Μόναχο της Γερμανίας και περιείχε διάφορα μελετήματα και άρθρα του Γέροντος, γραμμένα με πολύ γλαφυρό ύφος' ο πατήρ Ιουστίνος ήταν ένας απaráμιλλος χειριστής της σερβικής γλώσσας. Εντυπωσιάστηκα πολύ από εκείνο το βιβλίο. Όταν τέλειωσα το γυμνάσιο και πήγα στο Βελιγράδι, για να σπουδάσω θεολογία, ήρθε ως συμφοιτητής μας ένας ιερομόναχος, ο πατήρ Ιωάννης, ο οποίος γνώριζε το Γέροντα και πήγαινε κατά καιρούς στο μοναστήρι, όπου ο πατήρ Ιουστίνος ζούσε απομονωμένος. Ο πατήρ Ιωάννης προθυμοποιήθηκε να πάρει κι εμένα μαζί του να γνωρίσω τον πατέρα Ιουστίνο Πρόποβιτς.

Πράγματι γοητεύθηκα πάρα πολύ από το πρόσωπο του Γέροντος, ο οποίος ήταν ακόμη πιο εντυπωσιακός απ' ό,τι φαινόταν στα κείμενά του. Όταν τελούσε τη Θεία Λειτουργία, όταν μιλούσε για το Χριστό μας ή για οποιοδήποτε θέμα της πίστεώς μας, τόσο πολύ συγκλονιζόταν ο ίδιος, ολόκληρο το είναι του, που θα μπορούσαμε άνετα να πούμε ότι ήταν πνευματικό ηφαίστειο.

Ήταν γεμάτος ζωή και κίνηση. Να σκεφθείτε ότι μέχρι το τέλος σχεδόν της ζωής του -εκοιμήθη σε ηλικία ογδόντα πέντε ετών- δεν βάδιζε, αλλά έτρεχε. Με τόσο ζωντανό και γοργό βηματισμό προχωρούσε. Τα είχα χάσει όταν για πρώτη φορά -ήταν Μεγάλη Σαρακοστή- τον είδα πώς έκανε μετάνοιες στις Ακολουθίες. Και σκεφτόμουν: «Ελατήριο έχει αυτός ο παππούλης»;

Το ηφαιστειώδες της ομιλίας του ήταν πάντοτε συνδυασμένο με μια άκρα ταπείνωση κι αγάπη. Ήταν ένας συνδυασμός, που μπορεί να φαίνεται περίεργος κι απίθανος, πλην όμως ήταν πραγματικότητα στο πρόσωπο του Γέροντος Ιουστίνου.

Με το Γέροντα Ιουστίνο Πρόποβιτς, ο οποίος είχε μια πολύ μεγάλη ακτινοβολία, είχε συμβεί το εξής καταπληκτικό κι εντυπωσιακό. Εξ απαλών ονύχων, από τότε που χάραξε τις πρώτες γραμμές του, που θα έβλεπαν το φως της δημοσιότητας, μέχρι το Μάρτιο του 1979, που έγραψε τις τελευταίες του γραμμές -από τις χιλιάδες σελίδες, που είχε γράψει σ' όλη του τη ζωή- είχε την ίδια ανιούσα γραμμή' απλώς ενεβάθυνε εκείνο, το οποίο είχε αισθανθεί εκ νεότητος. Ήταν δε πάντοτε ριζωμένος στην Ορθόδοξη παράδοση, την οποία μαρτυρούσε μ' όλη του τη δύναμη.

Βεβαίως ήταν πολύ βαθύς γνώστης του προβληματισμού και του στοχασμού του δυτικού ανθρώπου. Όμως, στα ημερολόγιά του και τα κείμενά του, που έγραψε όταν

ακόμη δεν ήταν ούτε δεκαοκτώ ετών και τα οποία έχουν διασωθεί, διακρίνει κανείς τον ίδιο μεγάλο δογματικό θεολόγο των μετέπειτα δεκαετιών, με τη διαφορά, φυσικά, του ύφους, της ηλικίας και των εκφραστικών δυνατοτήτων.

Κ.Ι.: Είναι γεγονός, Σεβασμιώτατε, ότι προέτρεπε για περαιτέρω θεολογικές σπουδές στην Ελλάδα;

Ειρ.Μπ.: Σ' όλα τα πνευματικά του τέκνα, μεταξύ των οποίων ήμουν κι εγώ, έλεγε: «Χωρίς την ελληνική γλώσσα, δεν μπορείτε να γνωρίσετε την πατερική γραμματεία. Χωρίς δε τους Πατέρες της Εκκλησίας μας δεν υπάρχει ούτε ερμηνεία των Γραφών ούτε θεολογία. Ο,τιδήποτε γράφεται σήμερα, εφόσον δεν στηρίζεται στους Πατέρες, δεν έχει σχέση με τη βιωματική Ορθόδοξη θεολογία. Γι' αυτό να πάτε στην Ελλάδα, όπου, ακόμη και σήμερα, συνεχίζεται αδιάκοπη, ζωντανή, η παράδοση της Εκκλησίας μας. Εκεί υπάρχουν κέντρα και φυτώρια πνευματικά, υπάρχει το Άγιον Όρος. Εκεί η θεολογία δεν είναι κάτι το αφηρημένο, αλλά είναι ζωή και πράξη».

Πράγματι, με την ευχή του, πήγαμε όλοι στην Ελλάδα. Κι αυτό το γεγονός σημάδεψε όλη τη ζωή μας και την υπόστασή μας. Προσωπικά μπορώ να πω ότι, χάρη σ' εκείνη την προτροπή του Γέροντος, έχω αποκτήσει μια, ας την πούμε έτσι, αυτοσυνειδησία διγενούς. Δεν μπορώ να πω ότι είμαι μόνο Σέρβος' άλλο τόσο είμαι και Έλληνας.

Κ.Ι.: Έχετε πει, άλλωστε, το γνωστό: «Γεννήθηκα Σέρβος και θα πεθάνω Έλληνας».

Ειρ.Μπ.: Αυτό είναι, πράγματι, που με εκφράζει.

Κ.Ι.: Συγκινούμαι, τόσο πολύ, Σεβασμιώτατε, κάθε φορά, που σκέφτομαι αυτά τα λόγια σας.

Ειρ.Μπ.: Ο Γέρων Ιουστίνος είχε αυτή την αίσθηση κι ήθελε να τη μεταλαμπαδεύσει και σ' εμάς. Και πράγματι. Ας πω κι αυτό, που είναι καταπληκτικό. Η θεολογική του σκέψη καρποφόρησε περισσότερο στον ελληνόφωνο Ορθόδοξο κόσμο παρά στη Σερβία, στο σλαβόφωνο κόσμο.

Κ.Ι.: Λόγω του κομμουνισμού, προφανώς.

Ειρ.Μπ.: Και γι' αυτό το λόγο, αλλά και γιατί εκεί έχουμε έλλειψη προσλαμβανουσών παραστάσεων. Ελάχιστοι άνθρωποι είναι σε θέση να παρακολουθήσουν τα νοήματα και τα νάματα στα ύψη, που τα είχε καλλιεργήσει ο Γέρων Ιουστίνος με τα συγγράμματά του. Τόσο στην Ελλάδα, όσο και στην Κύπρο συνάντησα ανθρώπους, από γυμνασιόπαιδες μέχρι ακαδημαϊκούς, που έχουν διαβάσει βιβλία του πατρός Ιουστίνου, πράγμα που δεν συμβαίνει σε τέτοιο βαθμό στη Σερβία.

Κ.Ι.: Ποιο λόγο ωφέλιμο του πατρός Ιουστίνου θα θέλατε να μας πείτε, Σεβασμιώτατε;

Ειρ.Μπ.: Ένα από τα πολλά, που με είχαν εντυπωσιάσει, ήταν ότι, ενώ ήταν αυστηρός στις θεολογικές αποφάνσεις του -συνιστούσε πάντοτε το κλασικό, χωρίς ουδεμία περιστροφή διατυπωμένο- μας έλεγε και το επεσφράγιζε με το δικό του παράδειγμα ότι τον κάθε συγκεκριμένο άνθρωπο πρέπει να τον πλησιάζουμε «πάνω σε πόδια περιστεράς», δηλαδή βαδίζοντας όπως ένα περιστέρι. Μας υπεδείκνυε έτσι ν' αντιμετωπίζουμε με πολλή προσοχή τον άλλο άνθρωπο. Να φροντίζουμε να μη πληγώσουμε, να μη ταπεινώσουμε, να μη περιφρονήσουμε το συνάνθρωπο μας, όποιος κι αν είναι αυτός.

Αυτό μου θυμίζει τα λόγια του αγίου Νεκταρίου, του μεγάλου αγίου του αιώνα μας και θαυματουργού, ότι η εμμονή μας στην Ορθοδοξία, που είναι ευλογημένη κι απαραίτητη και οι αγώνες μας εναντίον των αιρέσεων δεν μας απαλλάσσουν από το χρέος της αγάπης μας προς όλους, ακόμη και προς τους πεπλανημένους και τους αιρετικούς.

Κ.Ι.: Οι Πατέρες της Εκκλησίας μας έχουν παραδώσει ότι η ζωή του μοναχού είναι κάσις καρδίας, ακόμη και υπέρ των δαιμόνων.

Ειρ.Μπ.: Όλοι οι Πατέρες, όλοι οι Γέροντες και στην κυριολεξία φωτιστές μας, έχουν την ίδια, ακριβώς, εμπειρία και μας δίνουν την ίδια μαρτυρία, με την προσωπική σφραγίδα του καθενός στον τρόπο εκφράσεως αυτού του βιώματος κι αυτής της εμπειρίας. Η πεμπτουσία, όμως, είναι η αυτή.

Κ.Ι.: Για την αγιότητα του Γέροντος Ιουστίνου τι θα είχατε να μας πείτε;

Ειρ.Μπ.: Η αγιότης του είναι πανθομολογούμενη στη Σερβία, τόσο ανάμεσα στο πλήρωμα της Εκκλησίας, όσο και στην ιεραρχία της. Δεν υπάρχει ούτε ένας, που ν' αμφιβάλλει για την αρετή και την αγιότητα του. Πολλοί είναι εκείνοι, όχι μόνο από τη Σερβία, αλλά και από την Ελλάδα, που έχουν θαυμαστές εμπειρίες από το Γέροντα Ιουστίνου, ακόμη και θεραπείες και άλλου είδους χαρισματική βοήθεια.

Κ.Ι.: Τι θα λέγατε για την επίσημη ανακήρυξή του ως αγίου από την Εκκλησία;

Ειρ.Μπ.: Η ανακήρυξη και η τιμή των αγίων στην Ορθοδοξία είναι, όπως γνωρίζετε, ένα χαρισματικό γεγονός, το οποίο με αυθορμητισμό αναπηδά και αναβλύζει από το βίωμα του λαού του Θεού. Η επίσημη ανακήρυξη έρχεται απλώς ως μια πανηγυρική διαπίστωση μιας ήδη υπάρχουσας συνειδήσεως, της καθολικής συνειδήσεως, του καθολικού αισθήματος της Εκκλησίας.

Αυτό το αίσθημα υπάρχει. Είναι λίγα, όμως, τα χρόνια που πέρασαν από την κοίμησή του, ώστε ίσως να είναι κάπως ενωρίς για την επίσημη πράξη της Εκκλησίας, η οποία ωστόσο δεν πιστεύω ότι θ' αργήσει να γίνει.

Ως κατακλείδα θα έλεγα ότι στο πρόσωπο του πατρός Ιουστίνου Πόποβιτς συνδυάζονται ο άριστος δογματικός θεολόγος και ο συγγραφέας βίων των αγίων έχει γράψει και Συναξαριστές. Αυτή η σύνδεση του Θυσιαστηρίου και της ακαδημαϊκής έδρας, αυτή η σύνδεση της θεολογίας ως βιώματος και ως εκφράσεως αυτού του βιώματος -το δόγμα και η εμπειρία δεν είναι δύο χωριστά πράγματα, αλλά είναι το

ίδιο πράγμα, διότι το δόγμα εκφράζει την πνευματική εμπειρία και η πνευματική εμπειρία διατυπώνεται ως δόγμα της Εκκλησίας- είναι ένα πολύ μεγάλο μήνυμα του πατρός Ιουστίνου στις μέρες μας.

Σημειώσεις:

(1) Ο αρχιμανδρίτης Ιουστίνος Πόποβιτς, έγραψε το 1968 ο αείμνηστος Καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών Ιωάννης Ν. Καρμίρης, προλογίζοντας το βιβλίο του πατρός Ιουστίνου *Άνθρωπος και Θεάνθρωπος*, το οποίο κυκλοφόρησε και στα ελληνικά, σε επανειλημμένες εκδόσεις, από τον εκδοτικό οίκο «Αστήρ», μεταφρασμένο από τη Μητροπολίτη Ερζεγοβίνης, Καθηγήτη της Θεολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου του Βελιγραδίου, κ. **Αθανάσιο Γιέβτιτς**, «εγεννήθη τω 1894, σπουδάσας δε την Θεολογίαν εν Σερβία, Ρωσσία και Αγγλία, ανεκηρύχθη εν έτει 1926 διδάκτωρ της Θεολογίας υπό της Θεολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών, εις ην υπέβαλεν εναίσιμον διατριβήν υπό τον τίτλον *Το πρόβλημα της προσωπικότητος και της γνώσεως κατά τον Άγιον Μακάριον τον Αιγύπτιον*. Εν έτει 1935 εξελέγη υφηγητής και βραδύτερον Καθηγητής της Δογματικής εν τη Θεολογική Σχολή του Βελιγραδίου. Αλλ' εν έτει 1945, επικρατήσαντος του κομμουνιστικού καθεστώτος εν Γιουγκοσλαβία, υπεχρεώθη να εγκαταλείψη το Πανεπιστήμιον και να αποσυρθή εν Μονή, ως πνευματικός, συνεχίζων εκεί, υπό συνθήκας λίαν δυσχερείς, το πνευματικόν και συγγραφικόν έργον του. Αποτελεί όμως και μέχρι σήμερον την κεκρυμμένην συνείδησιν της Σερβικής Εκκλησίας, αλλά και της μαρτυρικής Ορθοδοξίας εν γένει».

Και σε άλλο σημείο του ιδίου προλόγου: «Θεν και ταυτίζει ούτος τον Θεάνθρωπον Χριστόν με το θεανθρώπινον σώμα Του, την Εκκλησίαν και συγκεκριμένως την Ορθόδοξον Εκκλησίαν, και διά τούτο ως βασικήν τραγωδίαν του συγχρόνου ανθρώπου θεωρεί την αποεκκλησιαστικοποίησιν αυτού, δηλαδή την αλλοτριώσιν (Εφ. 4, 18) και απομάκρυνσιν αυτού από του Θεανθρώπου Χριστού και από της πλήρους εν χάριτι ζωής εν τω σώματι Αυτού. Τονίζει δε ότι ο μεν Θεάνθρωπος Χριστός είναι το Α και το Ω του ανθρώπου, ούτος δε είναι αληθινός άνθρωπος μόνον δια του Θεανθρώπου και εν τω Θεανθρώπω, ούτως ώστε ο αγών διά τον Θεάνθρωπον είναι αγών διά τον άνθρωπον».

(2) Ήδη στην Ορθόδοξη συνείδηση καθιερώθηκε ως «πατήρ και διδάσκαλος της Εκκλησίας» (**Καθηγούμενος Γ. Καψάνης**), «απλανής διδάσκαλος της καθολικής Ορθοδόξου Εκκλησίας» (**μ. Θεόκλητος Διονυσιάτης**), «μεγάλη Πατερική μορφή» (**Μητροπολίτης Ύδρας Ιερόθεος**), «διαπρεπής θεολόγος της Ορθοδοξίας και άγιος ασκητής» (**Μητροπολίτης Φλωρίνης Αυγουστίνος**), «υψικάρηνος δρυς της

Ορθοδοξίας» (Γαβριήλ Διονυσιάτης), «Άγιος του Θεού θεράπωντος» (Μητροπολίτης Αθανάσιος Γιέβτιτς), στη δε συνείδηση του Ορθόδοξου πληρώματος, ιδίως του πιστού λαού της Σερβίας, ως Όσιος και Άγιος της Εκκλησίας του Χριστού.

(3) Ποίημα - προσευχή της ένθεης ψυχής του πατρός Ιουστίνου Πόποβιτς.

(4) Απόσπασμα κειμένου του πατρός Ιουστίνου Πόποβιτς για τον **Ουμανισμό**:

«Ο ευρωπαϊκός πολιτισμός έχει σαν θεμέλιο τον άνθρωπο. Με τον άνθρωπο εξαντλείται το πρόγραμμα και ο σκοπός του ευρωπαϊκού πολιτισμού, το περιεχόμενο και τα μέσα του. Ο ουμανισμός είναι ο κύριος αρχιτέκτων του. Αυτός είναι ο εξ ολοκλήρου οικοδομημένος πάνω στη σοφιστική αρχή: «Πάντων χρημάτων, ορατών τε και αοράτων, μέτρον άνθρωπος»' και μάλιστα ο Ευρωπαίος άνθρωπος. Αυτός είναι ο ύψιστος δημιουργός και δοτήρ των αξιών. Αλήθεια είναι ό,τι αυτός θα ανακηρύξει σαν αλήθεια' το νόημα της ζωής είναι εκείνο που αυτός θ' ανακηρύξει σαν νόημά της' καλό ή κακό είναι εκείνα που αυτός θ' ανακηρύξει. Και για να ειπούμε πιο απλά και ειλικρινά: Ο Ευρωπαίος άνθρωπος ανεκήρυξε τον εαυτό του θεό. Δεν είδατε πόσο του αρέσει να συμπεριφέρεται σαν θεός και με την επιστήμη και τεχνική και με τη φιλοσοφία και κουλτούρα και με τη θρησκεία και την πολιτική και με την τέχνη και τη μόδα -να συμπεριφέρεται σαν θεός με κάθε τρόπο, έστω και με την Ιερά Εξέτασι και τον Παπισμό, έστω και με φωτιά και με μαχαίρι, έστω και με τον τρωγλοδυτισμό και την ανθρωποφαγία; Αυτός εδήλωσε με την γλώσσα της ουμανιστικής θετικιστικής επιστήμης του, ότι ο Θεός δεν υπάρχει. Και απ' αυτήν την λογική καθοδηγούμενος έβγαλε θαρραλέα το συμπέρασμα: -Αφού Θεός δεν υπάρχει, τότε εγώ είμαι ο θεός!

Το προσφιλέστερο πράγμα στον Ευρωπαίο άνθρωπο είναι ακριβώς το να παριστάνη τον θεό, παρ' ότι μέσα στο σύμπαν είναι σαν ποντικός μέσα στη φάκα. Για να δείξει και αποδείξει την «θεότητά του», διεκήρυξε ότι όλοι οι κόσμοι από πάνω μας είναι άδαιοι, χωρίς Θεό και χωρίς ζωντανά όντα. Θέλει αυτό με κάθε θυσία να κυριάρχη στην φύση, να την υποτάξει στον εαυτό του. Γι' αυτό έχει οργανώσει μια συστηματική εκστρατεία εναντίον της φύσεως, στην οποία εκστρατεία έχει συζεύξει την φιλοσοφία και την επιστήμη του, την θρησκεία και την ηθική του, την πολιτική και την τεχνική του. Και έχει βέβαια κατορθώσει να λειάνη μερικά κομμάτια στον φλοιό της ύλης, αλλά δεν έχει μεταμορφώσει την ύλη. Πολεμώντας με αυτήν ο άνθρωπος δεν κατόρθωσε να την ανθρωποποιήσει. Αντίθετα αυτή πέτυχε να στενέψει τον άνθρωπο και να τον κάνει μόνο επιφάνεια, δηλαδή μόνο ύλη. Αυτός πάλι, περικυκλωμένος από αυτήν, συνειδητοποιεί τον εαυτό του σαν ύλη και μόνο σαν ύλη. Είναι φανερό ότι ο Ευρωπαίος άνθρωπος δεν είναι θεός, αλλά δούλος των πραγμάτων. Αυτός που θέλει να λέγεται θεός, προσκυνάει δουλικά τα πράγματα, τα είδωλα, που μόνος του εδημιούργησε. Στην εκστρατεία του εναντίον κάθε

υπερφυσικού αντικατέστησε με τα προϊόντα του πολιτισμού του κάθε υπερυλικό πόθο: τον ουρανό, την ψυχή, την αθανασία, την αιωνιότητα, τον ζωντανό και αληθινό θεό. Και τον πολιτισμό ανεκήρυξε θεό. Διότι ο άνθρωπος δεν μπορεί πάνω στον πλανήτη αυτό, που βυθίζεται στο σκότος, να ανθέξει χωρίς Θεό, έστω και ψεύτικον. Αυτή είναι η μοιραία ειρωνεία του ανθρώπου. Δεν έχετε παρατηρήσει ότι ο Ευρωπαίος άνθρωπος με την πολιτική του μανία μετέβαλε την Ευρώπη σε ένα εργοστάσιο ειδώλων; Σχεδόν όλα τα προϊόντα του πολιτισμού έχουν γίνει είδωλα. Γι' αυτό η εποχή μας είναι πρώτα πρώτα εποχή της ειδωλολατρίας. Καμιά ήπειρος δεν είναι τόσο πολύ πλημμυρισμένη από είδωλα, όπως η σημερινή Ευρώπη. Πουθενά δεν προσκυνούνται τόσο δουλικά τα πράγματα και πουθενά ο άνθρωπος δεν ζη και δεν εργάζεται τόσο για τα πράγματα, όσο στην Ευρώπη. Πρόκειται στην πραγματικότητα για μια ειδωλολατρία της χειρότερης μορφής, επειδή η προσκύνησι αναφέρεται στο χρώμα. Πέστε μου, δεν προσκυνάει ο άνθρωπος το κόκκινο χρώμα, όταν εγωιστικά αγαπάει το γήινο χοϊκό σώμα του και επίμονα ισχυρίζεται: είμαι σαρξ και μόνο σαρξ; Πέστε μου, δεν προσκυνάει ο Ευρωπαίος άνθρωπος το κόκκινο χρώμα, όταν ανακηρύττει σαν ιδεώδες του τον ταξικό αγώνα ή το έθνος ή την ανθρωπότητα; Η Ευρώπη λοιπόν δεν υποφέρει από τον αθεϊσμό, αλλά από τον πολυθεϊσμό. Δεν υποφέρει από την έλλειψη θεών, αλλά από την πληθώρα θεών. Αφού έχασε τον αληθινό Θεό, θέλησε να χόρταση την πείνα του Θεού με τη δημιουργία ψευτοθεών και ειδώλων. Εδημιούργησε είδωλα από την επιστήμη και τις θεωρίες της, από την τεχνική και τις εφευρέσεις της, από την θρησκεία και τους αντιπροσώπους της, από την πολιτική και τα κόμμάτά της, από την μόδα και τα μανεκέν της. Και στο κέντρο όλων αυτών των ειδώλων και στον οικουμενικό θρόνο του εγωισμού ετοποθέτησε και εγκαθίδρυσε τον Ευρωπαίο άνθρωπο, τον Δαλαΐ-Λάμα της Ευρώπης».

(Από το βιβλίο «Γεροντικό του 20^{ου} Αιώνας», Ιωαννίδης Κλείτος, Εκδ. Νεκτ. Παναγόπουλος)